

21-ԲԴ ԴԱՐԻ ՑԱՆՑԱՑԻՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ.
ՍԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐ ԵՎ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Նունե Դիլանյան
Հայ-Ռուսական (Մլավոնական)
համալսարանի ավագ դասախոս
nouneh52@gmail.com

Արագացող և փոքրացող աշխարհում տեղի ունեցող գործընթացներն իրենց ընդգծված ազդեցությունն են դրսևորում մարդու, այն է՝ զգայական, բանական, հաղորդակցվող, ստեղծող/արտադրող և «խաղային» սուբյեկտի ճանաչողական կարողությունները և դրդապատճառները պայմանավորող՝ չորս տեսակի փոխկապակցված և փոխգործող հարաբերությունների տիրույթներում, որոնք կարելի է սահմանել որպես մարդ-բնություն, մարդ-մարդ, մարդ-մարդու ստեղծածը՝ մշակույթ, քաղաքակրթություն և մարդ-մարդ* (մարդ ռեֆլեկտիվ) հարաբերություններ: Այդ տիրույթներում և դրանց խաչմերուկներում կատարվողը թե՛ որպես գործընթաց, և թե՛ որպես արդյունք տալիս է ներգրավված սուբյեկտին այն, ինչը կոչվում է կրթություն:

Եթե մինչ(համա)ցանցային կրթության համար ճանաչողական գործընթացը ենթադրում էր իրականության տարբեր հատվածների հետևողական իմաստավորում, դրանց առանձնահատկությունների գրանցում և արդյունքների սահմանում որպես երևույթների այս կամ այն դաս, ինչը թույլ էր տալիս նոր տեղեկատվական հոսքերին իրենց տեղը գտնել մարդու գիտակցության մեջ որոշակի տրամաբանությամբ ձևավորվող աշխարհի պատկերում, ապա հետ(համա)ցանցային կրթությունը

ստիպված է հաշվի առնել նոր իրավիճակը¹, որի համար հատկանշական են վերը նշված հարաբերությունների հետևյալ փոխակերպումները.

1. Մարդ-բնություն հարաբերությունների բովանդակության փոխակերպումը. մարդը ստիպված է վերանայել իր նվաճողական, հարձակողական վերաբերմունքը բնության հանդեպ:

2. Մարդ-մարդ հարաբերություններում կտրուկ աճել է շփումների քանակը և տեսականին, ինչը պահանջում է լեզուների, որպես տարբեր նշանային համակարգերի ընդհանրացում կամ «ճանաչելիացում»՝ փոխգործության և փոխհարստացման հիման վրա հաղորդակցությունը արդյունավետ դարձնելու համար և որպես արդյունք՝ տարբեր ինքնությունների ջանքերը մեկտեղելու համար:

3. Մարդ – մշակույթ հարաբերություններում առաջ է եկել կանգառից դուրս գալու, (դարա)շրջանից դուրս գալու խնդիրը² և այդ ընթացքի արագության խնդիրը: Մի կողմից, ժամանակը աննախադեպ վազքի մեջ է, և մարդը դժվարությամբ է տանում իր և ժամանակի արագության տարբերությունը, մյուս կողմից, ստեղծելով ժամանակակից քաղաքակրթությունը բնութագրող անհրաժեշտ գործիքներ և դրանով իսկ ապահովելով մարդկության հիշողության հետևից ընկնելու համար անհրաժեշտ «գրպանային»

---

¹Աբրահամ Մոլը նշում է, որ, եթե դասական մշակույթը տալիս էր մարդուն հասկացությունների այնպիսի ճշգրիտ էկրան, որի շնորհիվ նա կարողանում էր առանց դժվարության համադրել նոր և հին գիտելիքը, ապա ժամանակակից մշակույթը առաջարկում է սկզբունքորեն այլ՝ հստակ կառուցվածք չունեցող, խճանկարային, ասես բազմաթիվ անկանոն, կարճ ու երկար, իրար վրա եկող թելերից բաղկացած էկրան, որը ստեղծվում է անհատի՝ անհամար և անդադար տեղեկատվական հոսքերի մեջ մշտապես ընկղմված լինելու հետևանքով: Տե՛ս՝ А.Моль. Социодинамика культуры – М.: Издательство ЛКИ, 2008, էջ 46:

²Հունարենից փոխառված *έποχή* բառի «կանգառ» սահմանումը արտահայտված է նաև հայերենի դարաշրջան բառի «շրջան» բաղադրիչում:

հիշողություն, նա ժամանակ է շահել՝ իր անձնական կանգառները ապահովելու համար³:

4. Այս երեք տեսակի հարաբերությունների փոփոխության պատճառով հսկայական բեռ է ընկնում չորրորդի վրա, առաջնահերթ դարձնելով մարդու ռեֆլեկտիվ կարողությունների արթնացման ու զարգացման և դրանք դրսևորելու համար բարենպաստ կրթական պայմանների ստեղծման անհրաժեշտությունը: «Վերևից» դիտահայելու հնարավորություն ստեղծող անձնական կանգառը չի կարող վտանգել մարդու՝ իրեն ներգրավված զգալու և սեփական ընթացքը չդանդաղեցնելու ցանկությունը, որովհետև նման պայմաններում ազատագրված և ակտիվացած մտքի արագությունը հաղթահարում է ցանկացած արգելք:

Ակնհայտ է թվում, որ ներկայացված իրավիճակով պայմանավորված բոլոր խնդիրները կարող են և պետք է հստակեցվեն կրթության շրջանակներում, իրենց լուծումը ստանան կրթության ճանապարհին և ներկայանան որպես կրթության արդյունք: Այս կապակցությամբ անհրաժեշտ է հասկանալ՝ կարող է արդյոք «քարտեզագրվել», ժամանակակից կրթությունը, հաշվի առնելով կրթական ուղղությունների, հարթակների, միտումների, դպրոցների երբեմն իրարամերժ բազմազանությունը:

Արդեն խոսվեց այն մասին, որ եթե նախկինում կրթությունը գնում էր դեպի տարբեր ուղղություններից եկող փոխկապակցված հասկացությունների մտավոր հանգույցների ստեղծում, այսինքն՝ գիտելիքի քայլ առ քայլ, աստիճանական կուտակում, ապա այսօրվա աշխարհի խճանկարային պատկերում այդ

³Մարդու քաղաքակրթական ճանապարհը ամենայն մանրամասնությամբ դիտարկված է Էլվին Թոֆլերի «Երրորդ ալիք» գրքում: Alvin Toffler, The Third Wave-https://archive.org/stream/TheThirdWave-Toffler/The-Third-Wave_Toffler_djvu.txt

հանգույցները առաջանում են հոսքերի խտության և ինտենսիվության արդյունքում: Կարելի է ենթադրել, որ այդ սկզբունքորեն նոր եղանակով ստեղծվող հանգույցների տեսակարար կշիռը կախված է նրանց խտության աստիճանից: Կարելի է ենթադրել նաև, որ եթե նախկինում կրթությունը գնում էր դեպի հանգույցների ստեղծում, այսօր այն պետք է գնա դեպի հանգուցալուծում կամ, այլ կերպ ասած, հանգույցների իմաստավորում: Եթե այս նոր իրողության պատկերը համադրենք ավանդական կրթության համատեքստի հետ, ապա կհասկանանք, որ կրթության հայեցակարգը փոխելու անհրաժեշտությունը միանգամայն տեսանելի կդառնա: Վերը նշված հանգույցները կարող են իմաստավորվել միայն այն դեպքում, եթե դիտարկվեն ոչ թե որպես կրթության առարկա, այլ որպես կրթության օբյեկտ, այսինքն, մեկտեղեն տարբեր դիրքերով պայմանավորված մոտեցումներ:

Դասական կրթությունը այդ տարբեր դիրքերը դիտարկում և մատուցում է առանձին-առանձին (առանձին առարկաների տեսքով), հաճախ չկապելով իրար հետ, մինչդեռ հանգուցալուծումը ենթադրում է առարկաների փունջ, փաթեթ և ձևավորում է տարբեր առարկաների ջանքերը միավորելու պահանջ: Եթե բարձրագույն կրթության ոլորտում սա երբեմն տեղ է գտնում նոր՝ միջգիտակարգային առարկաների շնորհիվ, ապա հանրակրթությունը շարունակում է մնալ հին կադապարների գերության մեջ: Հատկանշական է, որ աշակերտների հետաքրքրության անկումը պայմանավորված է նաև այն հանգամանքով, որ նրանք, ապրելով ժամանակակից աշխարհում, կրթվում են անցյալի աշխարհում:

Այսպիսով, նոր կրթական հայեցակարգի մշակումը պետք է սկսվի առարկաների փաթեթները սահմանելու քայլից, իսկ սա իր հերթին կախված է նրանից, թե ինչ նպատակ է դրվում դրանցից

յուրաքանչյուրի առաջ և ըստ այդմ՝ ինչ կրթական մեթոդներ են անհրաժեշտ այդ նպատակներին հասնելու համար: Առարկաների խմբավորման ալգորիթմը կարելի է դուրս բերել, օրինակ, վերը նշված՝ մարդ-բնություն, մարդ-մարդ, մարդ-մարդու ստեղծածը ճանաչողական տիրույթներից, որոնց հատումները տալիս են կրթական «խաչմերուկներ»: Պարզ է, որ տարբեր փաթեթներում ներգրավված առարկաները կարող են կրկնվել՝ հանդես գալով այլ դերում, ստանալով այլ տեսակարար կշիռ և ստանձնելով այլ գործառույթ:

Յուրաքանչյուր կրթական փաթեթի իրականացման գործընթացը ենթադրում է ուսուցիչների/դասախոսների և աշակերտների/ուսանողների թիմային/նախագծային աշխատանք, որն ունի մի քանի առավելություններ.

- ցանկացած բնածին և մարդածին երևույթ տարբեր դիրքերից ուսումնասիրելու և ամբողջական պատկեր ձևավորելու հնարավորություն,

- ուսուցչին/դասախոսին «գրատախտակային» գիտելիք մատուցելու կադապարներից ազատելու և, որպես արդյունք՝ աշակերտի/ուսանողի համար ավելի անկաշկանդ և ազատ մթնոլորտ ապահովելու հնարավորություն,

- միասնաբար մտածելու և (համապատասխան մեթոդների կիրառման պարագայում) թիմային աշխատանքի կարողություններ զարգացնելու հնարավորություն,

- աշակերտի/ուսանողի ինքնաճանաչման և ինքնորոշման համար անհրաժեշտ պայմաններ ստեղծելու հնարավորություն,

- փոքր տարիքից հետազոտական կարողություններ զարգացնելու հնարավորություն;

- փոքր տարիքից տրամաբանական և պատկերավոր մտածողություն զարգացնելու հնարավորություն:

Թերևս, հարկ չկա շեշտելու, որ կրթական փաթեթները չպետք է սահմանափակվեն գիտելիքի միայն ճշգրիտ կամ միայն հումանիտար ոլորտներով: Ճիշտ հակառակը, դրանք պետք է ներառեն թե՛ առաջին, թե՛ երկրորդ խմբի առարկաները, ինչպես նաև արվեստը: Այլ կերպ ասած, յուրաքանչյուր փաթեթի ռեսուրսները (առարկաները) և միջոցները (մեթոդները) պետք է ծառայեն տվյալ փաթեթի նպատակին, որն իր հերթին պայմանավորված է նրանով, թե գիտելիքի՝ վերը նշված թանձրություններից որը պետք է հանգուցալուծվի:

Կարևոր է նաև հաշվի առնել փաթեթից փաթեթ անցնելու հնարավորությունները՝ կամուրջներ ստեղծելու անհրաժեշտությունը: Քանի որ խոսք եղավ ներկայիս խճանկարային գիտելիքի մասին, շարունակելով այդ պատկերի զարգացումը, որպես փաթեթից փաթեթ անցնելու մեթոդ կարելի է առաջարկել գեղադիտակի գործելու եղանակը, որի տարրերը, մնալով անփոփոխ, ստեղծում են տարբեր նախշեր, մեր դեպքում՝ փաթեթներ: Այս պայմաններում թե՛ ներփաթեթային, թե՛ միջփաթեթային կրթական ընթացքների համար առաջնային է դառնում ռեֆլեկտիվ մտածողության զարգացումը:

Այսպիսով, կարելի է եզրակացնել, որ կրթությունը ցանցային երևույթ է, ընդ որում մի քանի առումներով. որպես գիտելիքի տարբեր հանգույցները կապող համակարգ, որպես այդ հանգույցներում ներգրավված սուբյեկտների համակարգ, որպես նորանոր ազդակներ ստեղծող և արձակող, այսինքն՝ բարձր լարման շնորհիվ իր կենսունակությունը ապահովող համակարգ, որպես անհատականի, ինստիտուցիոնալի և գլոբալի հանդիպման վայրեր ստեղծող համակարգ:

Մինչև վերջերս այս ամենը կար չերևակված տեսքով, իսկ այսօր, դառնալով միանգամայն տեսանելի համացանցի շնորհիվ, այն թելադրում է կրթությանը նոր իրավիճակից բխող

մոտեցումներ, որոնք պայմանավորված են հետևյալ իրողություններով.

1. Այսօր անհատը կարող է ստեղծել իր **անձնական թվայնացված տարածքը** և գրանցել իր կրթուղին, իր մոտեցումները, խնդիրները, ակնկալիքները, հոգսերը, ծրագրերը: Այս տարածքները, մի կողմից, թույլ են տալիս անհատին դառնալ ցանցի մասնակից, մյուս կողմից՝ ապահովում են ցանցը կարևոր բովանդակությամբ: Ըստ որոշ հետազոտողների, հենց այս անհատական տարածքների վրա է խարսխավելու ապագայի կրթությունը⁴: Վերը նշված փաթեթային կրթական մոդելը թույլ կտա կրթական ոլորտում ներգրավված սուբյեկտներին այդ տարածքները լցնել արդեն ռեֆլեքսիա անցած բովանդակությամբ:

2. Արդեն նշվեց, որ ցանցային կրթության կարևոր հատկանիշներից մեկը **ինտենսիվ հաղորդակցման և սոցիալական տարածքներ ստեղծելու հնարավորությունն** է, այսինքն՝ փորձը կիսելու և ըստ ցանկության՝ տարբեր հանրույթներում ներգրավվելու հնարավորությունը: Այսպիսի ներառական համակարգի առկայության պարագայում յուրաքանչյուր անձ կարող է մուտք գործել ինչպես ուրիշ անձանց անհատական տարածքներ, այնպես էլ այլոց հետ կապող ցանցային տարածքներ: Այս կրթական վայրերում տեղի ունեցող ակտիվ շփումների շնորհիվ տեղի է ունենում մտքերի փոխանակում և արդյունքում ծնվում և փորձարկվում են գաղափարներ, մեկի միտքը զտվում և հստակեցվում է մյուսի մտքի օգնությամբ, միտքը դառնում է ընդհանուր, մեթոդաբանությունը մշակվում է հրնթացս միասնաբար, այսինքն՝ նախագիծն իրականացնող թիմը կազմավորվում է կամավորության, հետաքրքրվածության և

⁴Այս մասին մանրամասները կարելի է գտնել մի խումբ հետազոտողների կողմից իրականացված աշխատության մեջ:

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.476.2601&rep=rep1&type=pdf>

սեփական կարողությունների գնահատման սկզբունքով: Նման մոտեցման պարագայում կարող են ստեղծվել տարբեր տեսակի թիմեր, որոնք կստանան են ինչպես միանգամայն տեսանելի և հասանելի արդյունք ենթադրող, այնպես էլ կրեատիվ, սակայն ռիսկային նախագծեր:

Դասական կրթության տեսանկյունից նման ցանցային կրթական գործելակերպի կապակցությամբ առաջ են գալիս հետևյալ կարևոր հարցերը. ինչպե՞ս է լուծվելու այդ տարածքների վստահելիության խնդիրը, ի՞նչն է ստիպելու անհատներին և/կամ խմբերին ներգրավվելու և գործելու այդ տարածքներում, պե՞տք է արդյոք վերահսկվեն նման կրթական տարածքները և վերջապես՝ ինչպե՞ս են գնահատվելու այս ցանցային գործունեության արդյունքները:

Ինչ վերաբերում է առաջին հարցին, ապա համացանցի ստեղծման պահից մշակվող տարբեր միջոցներից զատ, այս տարածքների համար վստահություն ձեռք բերելու ամենամեծ երաշխիքը, թերևս, յուրաքանչյուր անհատի ազատությունից բխող պատասխանատվությունն է, հավաստի տվյալներ տրամադրելու անձնական շահագրգռվածությունը, ցանցային համերաշխությունը, վարկաբեկվելու դեպքում ցանցային ընկերակցությունից զրկվելու վտանգը:

Սա անմիջականորեն կապված է երկրորդ հարցի հետ, որի լուծումը նույնպես բխում է ցանցի ազատությունից, ինչպես նաև ցանցի խաչմերուկներում տեղի ունեցող անցուդարձից, այդ խաչմերուկներից արձակվող ազդակների ուժգնությունից, որոնք տարբեր անհատների համար կարող են գրավիչ լինել ոչ միայն բանական՝ ռացիոնալ, այլև զգայական առումով: Ամեն պարագայում յուրաքանչյուր անհատ ինքն է որոշում իր տեղը, մասնակցության ձևը և աստիճանը ցանցի կողմից առաջարկվող այս կամ այն գործընթացում:

Պե՞տք է արդյոք նման համակարգը վերահսկվի: Այս հարցը նույնպես նպատակահարմար չէ դիտարկել մեր ներկայիս կրթության տրամաբանության դիրքերից: Եթե դուրս գանք այդ շրջանակից և ընդունենք, որ կրթությունը բազմաֆունկցիոնալ երևույթ է, որը պետք է ապահովի սուբյեկտի պատկանելության ընկալումը, ինքնարժևորումը գործելու, անելու միջոցով, ինքնության ձևավորումը, կայացման գործընթացը, փորձառության գիտակցումը, ապա պարզ կդառնա, որ ոչ հեռավոր ապագայի կրթական տարածքների բարդ, բազմաշերտ և բազմաթիվ խաչմերուկներով հագեցած, թափանցիկ և վստահարժան ցանցը պետք է վերահսկվի ոչ թե «վերևից», այլ ինքն իր միջից, այսինքն՝ հաշվի առնի, որ իր անդամներն ունեն տարբեր կարիքներ, կարողություններ, ակնկալիքներ, հետաքրքրություններ և որ նրանք ընկալում են, հասկանում են, յուրացնում են, գործում են, արձագանքում են տարբեր եղանակներով և արագությամբ: Իսկ սա նշանակում է, որ այդ համակարգը պետք է տրամադրի իր անդամներին ճկուն կրթական քարտեզ, որպեսզի նրանցից յուրաքանչյուրը կարողանա ընտրել իր համար առավել ընդունելի և արդյունավետ ուղին:

Վերջապես՝ ամենացավոտ և լուրջ մշակման կարիք ունեցող հարցը՝ արդյունքների գնահատումը: Նախ, պետք է վերջապես խոստովանել, որ մեր գնահատման համակարգը արատավոր է և հազվադեպ է արտացոլում աշակերտի/ուսանողի գիտելիքի իրական պաշարը և կարողությունները: Ի թիվս բոլորիս հայտնի պատճառների անհրաժեշտ է նշել նաև այն հանգամանքը, որ մենք, փոխառելով այլ կրթական համակարգերում մշակված գնահատման չափանիշները, չենք ապահովել և շարունակում ենք չապահովել այդ չափանիշներին համապատասխանող կրթական բովանդակությունը և մեթոդները: Մինչդեռ աշխարհն արդեն անցել է կրթության հետազոտական, լաբորատոր, նախագծային

եղանակների, ընդ որում ոչ միայն բարձրագույն, այլև միջնակարգ կրթության ոլորտներում: Այս մեթոդները, ապահովելով գիտելիքամետ, ռեֆլեկտիվ և ստեղծագործական գործընթաց և վերածելով գիտելիք ձևավորելու պարտադրանքը այն կիրառելու ցանկության (այսինքն, կրթությունը դիտարկելով ոչ թե որպես նպատակ, այլ որպես միջոց), մի կողմից, տեսանելի են դարձնում կրթական գործունեության արդյունքները, մյուս կողմից, իմաստագրկում են անգիր արածը և չյուրացվածը գնահատելու արատավոր մոտեցումը: Այսպիսով, գնահատվում է կրթական արդյունքի (ապրանքի) կիրառելիությունը և այդ արդյունքին հասնելու ճանապարհին ձեռք բերած՝ տրամաբանելու, հիմնավորելու, խնդրավորելու, ապացուցելու կարողությունները: Պարզ է, որ, ինչպես արդեն նշվեց, փոխվում է նաև ուսուցչի դերը. նա լքում է գրատախտակը և դառնում է թիմի լիիրավ անդամ:

Վերջապես, ամենաարդիական հարցը. արդյո՞ք այսօր իմաստ ունի խոսել այս ամենի մասին, հաշվի առնելով մեր կրթական իրավիճակը, կրթության ոլորտում ներգրավված շահագրգիռ կողմերի հակադիր մոտեցումները, համապատասխան մասնագետների բացակայությունը, մտածողության իներցիան, ակնհայտ ռիսկերը, ցանցային հայեցակարգը մշակելու հետ կապված օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ դժվարությունները՝ ներառյալ քաղաքական կամքը, մասնագիտական հմտությունները, վարձատրման և ժամանակի գործոնները, հետևողականությունը և այլն: Այս առումով կարելի է բերել առնվազն երկու՝ ներկայիս Հայաստանի քաղաքական խոսույթից բխող հիմնավորում:

1. Այսօր շատ է քննարկվում կրթության ոլորտում համակարգային փոփոխությունների անհրաժեշտությունը, իսկ «համակարգային» հասկացությունը ինքնին հակասում է «բարեփոխումներ» հասկացությանը. անհրաժեշտ է ոչ թե լավացնել եղածը, այլ միանգամայն տարբեր մոտեցում դրսևորել

համակարգը փոխելու հարցում: Այդ նոր մոտեցումը ունի պարզ հիմնավորում. եթե կյանքն այսօր ցանցային է, իսկ մենք անվերջ խոսում ենք կրթությունը կյանքին մոտեցնելու մասին, ուրեմն կրթությունը նույնպես պետք է դառնա ցանցային: Այլ կերպ ասած, ներկան պետք է գա ոչ թե անցյալից, այլ ապագայից: Ցանցաստեղծ բնույթ ունեն թե՛ վերը նշված կրթական փաթեթները, թե՛ միջփաթեթային գործընթացները, թե՛ միջինստիտուցիոնալ, այսինքն՝ դպրոցների և ԲՈՒՀ-երի միջև ստեղծվող համատեղ ծրագրերն ու հետազոտությունները, որոնք կարող են իրականացվել ինչպես դպրոց-դպրոց, ԲՈՒՀ-ԲՈՒՀ, այնպես էլ դպրոց-ԲՈՒՀ կապերի միջոցով: Սա թույլ կտա ստեղծել համակարգված ներքին կրթական ցանց, որի հանգույցների աշխուժությունը պայմանավորված կլինի ոչ միայն ներքին գործունեությամբ, այլև մյուս հանգույցների հետ ազդակների փոխանակմամբ: Թեև նման մոտեցման ռիսկերն ու վտանգները ավելի մեծ չեն, քան թերի կրթական համակարգի ռիսկերն ու վտանգները, այս գործը կարելի է սկսել մի քանի պիլոտային նախագծերով, որոնք կստանան պետության աջակցությունը և կներառեն վերը նշված կրթական միավորների բոլոր տարբերակները:

2. Այս ներքին ցանցի ընդլայնումը կարող է տեղի ունենալ մեկ այլ՝ քաղաքական խոսույթում դարձյալ հաճախ հնչող գաղափարի շնորհիվ, որի իմաստը համահայկականության արդյունավետ զարգացման համար անհրաժեշտ հենք ստեղծելն է: Եթե վերադառնանք ցանցերի՝ արդեն հիշատակված մակարդակներին, ապա սա լոկալ-ինստիտուցիոնալ-գլոբալ շղթայի ապահովումն է, կամ ավելի նեղ շրջանակներում քննարկվող ցանցապետության կրթական հենքը, որի հիմքում ընկած է մեկ այլ՝ արժեք-կրթություն-արժեք շղթան: Աշխարհի տարբեր վայրերում և տարբեր կրթական համակարգեր ներկայացնող մեր

հայրենակիցներն անգնահատելի ռեսուրս են այդ շղթան ստեղծելու համար: Ցանցայետության գաղափարի շուրջը ընթացող քննարկումներում շեշտվում է «տեքստի», այսինքն՝ արժեքային հիմնավորման անհրաժեշտությունը: «Տեքստը» ծնվում է կայծից, իսկ կայծը ծնվում է այն խաչմերուկներում, որտեղ հանդիպում են անհատականը, ինստիտուցիոնալը և գլոբալը, այսինքն՝ հաղորդակցման ցանցային հանգույցներում, որովհետև, ինչպես ասում էր Մ. Մամարդաշվիլին⁵, տեքստ ստեղծող մարդը կա, ապրում է միայն այն կետերում, որոնցով անցնում է հաղորդակցման բարձր լարման հոսանքը:

EDUCATION IN THE 21ST CENTURY: NETWORKING CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

Abstract

Nouneh Dilanyan
Russian-Armenian University
nounehd52@gmail.com

Key words: *educational packages, global changes, networking, identity, values.*

The paper attempts to address the problem of the applicability of network-based approach to learning, with the term network being considered at several levels such as: a) creating educational packages; b) creating links between educational packages; c) creating school-to-school links; d) creating HEI-to-HEI links; e) creating school-to-HEI links. The paper surveys a number of significant signs of a changing

---

⁵Տե՛ս Մ. Մամարդաշվիլի, *Сознание и цивилизация*. Лениздат, 2014. Сознание - это парадоксальность, к которой невозможно привыкнуть (հարցազրույց) - <https://omiliya.org/article/soznanie-eto-paradoksalnost-k-kotoroy-nevozmozhno-privyknut-merab-mamardashvili>

learning environment underlying the necessity of a holistic *approach* when designing new learning spaces. It also discusses the possibility of creating an all-Armenian educational network.

СЕТЕВОЕ ОБРАЗОВАНИЕ XXI ВЕКА: ВЫЗОВЫ И ВОЗМОЖНОСТИ

Аннотация

*Нунэ Диланян
Российско-Армянский
(Славянский) университет
nounehd52@gmail.com*

Ключевые слова: образовательные пакеты, глобальные перемены, создание сетей, идентичность, ценности

В статье обсуждается необходимость применения сетевого подхода к обучению, при этом термин «сеть» рассматривается на нескольких уровнях - таких как: а) создание образовательных пакетов; б) создание связей между образовательными пакетами; в) создание связей между школами; г) создание связей между вузами; д) создание связей между школой и вузом. С целью обоснования предлагаемого подхода рассматривается ряд существенных сигналов, свидетельствующих об изменении среды обучения и требующих целостного подхода при проектировании новых образовательных пространств. Обсуждается также возможность создания общеармянской образовательной сети.